

HAYATIN BİLGİSİNE İLİŞKİN DENEYİMLER SUNMA BOYUTUNDA HAYAT BİLGİSİ DERS KİTAPLARINDAKİ ÖRNEK OLAYLAR VE İŞLEVLERİ

Yücel KABAPINAR*
Özge ÖZKAN**

ÖZET

Hayat Bilgisi ders kitapları, öğrencileri, yaşamla ilintili deneyimlerle karşılaştıracak, bu deneyimleri tartışmaları, sorgulamaları ve kişisel bir bakış geliştirmeleri noktasında önemlidir. Bu çerçevede Hayat Bilgisi ders kitaplarında kullanılan öğretim yöntemlerinden biri olan örnek olayın nicelik ve nitelik olarak nasıl kullanıldığı araştırmanın temel amaçlarından biridir. Bu amaçla 11 Hayat Bilgisi ders kitabı, doküman incelmeye tabi tutularak örnek olayın kullanılması boyutunda irdelenmiştir. Yine Hayat Bilgisi ders kitaplarını kullanan 65 öğretmenle de, ders kitaplarında yer alan örnek olaylara ilişkin bakış açılarını öğrenmek ve sınıfta nasıl kullandıklarıyla bağlantılı görüşlerini almak üzere görüşme yapılmıştır. Doküman incelemesi ve görüşmeden elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları örnek olayın Hayat Bilgisi ders kitaplarında en çok kullanılan öğretim yöntemi olduğunu; öğretmenlerin eski sistemin ders kitaplarıyla karşılaştırdıklarında gelişimi olumlu olarak değerlendirdiklerini göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Örnek olay, hayat bilgisi, ders kitabı, yapılandırmacılık

CASE STUDIES AS A MEANS OF PRESENTING DAILY LIFE EXPERIENCES AND THEIR FUNCTIONS IN THE LIFE STUDIES TEXTBOOKS

SUMMARY

Life studies textbooks help students to gain experience related to life itself, to discuss the issues and develop a personal stance on the life experiences. In this sense, the purpose of the present study is to illuminate in what ways the case study approach as one of the teaching methods used in the life studies textbooks can be used qualitatively and quantitatively. The study designed based on the qualitative research orientation. Desk-based research and case study design was benefited in the study. Document analysis was the main approach adopted in desk-based research. A number of life studies textbooks (n=11) commonly used in elementary schools were selected and examined regarding the ways in which the case studies are used. Additionally, a range of elementary teachers (n=65) who use the books selected for the study were interviewed. Interviews aimed to explore the teachers' views about the case studies as a teaching method and to find out how they use

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı; ykabapinar@marmara.edu.tr

** Milli Eğitim Bakanlığı

case studies in their classes. Content analysis method was conducted for examining the data gathered from documents analysis and interviews. The findings indicated that case studies were the most frequently used teaching method in the life studies textbooks. They also revealed that teachers' preferences regarding case studies in the textbooks were in favor of the new life studies ones.

Key words: Case study, life studies, textbook, constructivism

Eski programın benimsediği davranışçı öğrenme anlayışına göre öğrenme ve davranış kavramları arasındaki ilişki, genellikle bir neden-sonuç ilişkisi olarak algılanır. Davranışlardaki değişim öğrenmenin sonucu olarak görülür. Bunun tersi de doğrudur. Öğrenme, deneyimler sonucu, davranışlarda meydana gelen kalıcı izli değişimdir (Feldman, 2000'den akt., Ekici, 2004). Buna karşılık yeni programın benimsediği yapılandırmacı kuram, öğreneni merkeze alan bir kuramdır. Çünkü her birey yeni bir bilgiyi, önceki bilgi, beceri ve yaşantılarının süzgecinden geçirerek yeniden yorumlamakta ve bilgiyi kendi zihninde oluşturmaktadır. Bu anlayışa göre öğrenme de, eski bilgilerimizin yeni deneyim ve yaşantıların ışığında yeniden yorumlanması ve yapılandırılmasıdır (MEB, 2005). Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenci, yeni bilgiyle karşı karşıya geldiği zaman daha önce öğrenmiş olduğu bilgileri harekete geçirmekte, eski bilgi ile yeni bilgiyi karşılaştırmakta ve yorumlamaktadır. Sonunda öğrenciler eski bilgilerle yeni bilgilerini harmanlayarak bilgiyi kendine göre anlamlandırmaktadırlar. Bu yaklaşımda esas olan bireyin bilgiye kendisinin ulaşmasını sağlamaktır.

Bu çerçevede eski Hayat Bilgisi ders kitapları “iyi davranışın” ne olduğunun öğrenciye kazandırılmak istendiği temel ders materyalleri olarak karşımıza çıkmakta idi. Bu çerçevede eski programa göre hazırlanan ders kitaplarında öğrencilere sunulan sosyal ortamlar problemsiz, ideal bir yapıyı betimler gibi görünmekte idi. Herkesin ideal davrandığı, her şeyin yerli yerinde olduğu olağanüstü ve hayali (ütöpik) bir çevredir. Bu çerçevede Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitapları, öğrencinin sınıf kapısından dışarı çıktığında karşılaştığı yaşam örüntülerinden çok farklı ve çok steril sosyal ortamları tasvir etmektedir. Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki metinlerin büyük bölümü sonu “-meliyiz, -malıyız” takıları ile biten tümcelerden oluşmaktaydı. Bu anlamda biz hepimiz bunları yapmalıyız/ yapmamalıyız” ile kendini gösteren öğüt yapısı içerisinde ortak algılama ve değer yargıları yaratılmaya çalışılmaktaydı. Bu yapılırken de öğrencilere neden öyle yapma(ma)ları ya da davranma(ma)ları gerektiğine ilişkin çok fazla açıklama ya da örnek verilmemekte, neden gösterilmemekteydi. Bu haliyle de Hayat Bilgisi ders kitapları “doğru davranış kılavuzu” olarak nitelenmekte, davranışların yap/yapma ikilemi çerçevesinde öğrenciye sunulduğu belirleyici kitaplar idi (Kabapınar, 2009, 59-60). Bu sebeple öğrenciden eski programa göre hazırlanan ders kitaplarından elde edilen bilgilerin ne işe yaradığı anlaşılmadan öğrenmesi istenmekteydi. Bu sebeple birey birçok bilgi yığını arasında kalmakta ve edindiği bilgileri yaşamında kullanabilecek bilgi ve beceriye yeterince sahip olmadan yetişmekteydi.

Eski program ile yeni program benimsedikleri öğrenme anlayışları bakımından

değişiklik göstermiştir. 2004 yılı Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda davranışçı öğrenme anlayışından yapılandırmacı öğrenme anlayışına doğru bir geçiş yaşanmıştır. Yeni Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın vizyonu, gündelik yaşamda gereksinim duyulan temel bilgilere, yaşam becerilerine ve çağın gerektirdiği donanıma sahip kendisiyle, toplumsal çevresiyle ve doğa ile barışık mutlu bireyler yetiştirmektir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) şeklinde belirtilmiştir. "Hayat Bilgisi ve sosyal bilgiler gibi derslerin okul programında yer alma gerekçelerinden en önemlisi, öğrencilerin yaşama yönelik deneyim ve beceriler ile donatılması, yaşamda karşılaşılabilecekleri sosyal durumlar ve sorunların nasıl çözümlenebileceğine ilişkin birtakım farkındalıkların ve sosyal problemleri çözmeye ilişkin becerilerin kazandırılmasıdır" (Kabapınar, 2009, 45). Nitekim 2004 yılı Öğretim Programı'na göre yazılmış Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitapları incelendiğinde, sosyal olay ve değerlerin sunumunda en sık kullanılan yöntemlerinin başında "örnek olay incelemesi" olduğu görülecektir.

Yaşamın fark edilemeyen ve karmaşık akışı içerisinde oluşabilecek olayları bütünüyle sınıfta incelemek olanaklı olamayacağına göre, örnek olaylar, bireye/öğrenciye bir olayla/sorunla karşı karşıya geldiğinde nasıl bir tavır takınması, ne gibi farklı çözüm yollarını üretebileceğini göstermesi, olayın taraflarına olan etki ve yansımalarını göz önünde bulundurması, eylemlerinin sonuçlarında oluşabileceklere ilişkin öngörü geliştirebilmesi olanağı sağlaması noktasında deneyimler sunmaktadır. Bu çerçevede yapılandırmacı öğrenme anlayışı ve örnek olay, bireye, kısa vadede kendi öğrenmesini kendisinin oluşturması, orta uzun vadede de yaşamının akışına ve sorunlarının çözümüne hükmetme olanağı ve gücünü vermesi nedeniyle de önemlidir (Kabapınar, 2009, 66). Yapılandırmacı öğrenme anlayışı merkezinde değişen Hayat Bilgisi dersi öğrenme ortamlarında (ders kitabı/sınıf) örnek olay yönteminin ne derece etkin kullanıldığının irdelenmesi bu araştırmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu çerçevede bu araştırmanın amacı örnek olay yönteminin Hayat Bilgisi dersi öğrenme ortamlarında kullanımının etkililiğini incelemektir. Araştırmanın amaçları aşağıdaki gibidir.

Amaç 1: Hayat Bilgisi ders kitapları örnek olayların sayısı açısından farklılıklar göstermekte midir?

Amaç 2: Öğretmenlerin örnek olay yönteminin kullanımını eski/yeni program açısından karşılaştırdıklarındaki görüşleri farklılıklar göstermekte midir?

Amaç 3: Öğretmenlerin örnek olay yönteminin kullanımını eski/yeni ders kitapları açısından karşılaştırdıklarındaki görüşleri nelerdir?

Amaç 4: Öğretmenlere göre örnek olayın sınıfta kullanılmasının amaçları nelerdir?

Amaç 5: Öğretmenlerin örnek olayın öğrencilerin beceri ve değer gelişimine katkısı ile ilgili görüşleri farklılıklar göstermekte midir?

YÖNTEM

Çalışmada nitel veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi ve gözlem kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Örnek Olay yöntemi ve Hayat Bilgisi dersi öğrenme ortamlarında kullanımının etkililiğinin değerlendirilmesi sürecinde öğretmenlerle görüşme yapılmıştır. Araştırmanın ders kitapları çalışma grubunu 2004 İlköğretim Programları'na uygun olarak yayınlanmış tüm Hayat Bilgisi ders kitapları oluşturmaktadır. Tebliğler Dergisi'nde yer alan 22 adet Hayat Bilgisi ders kitabı, ilgili öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları arasından ulaşılabilen 11 adet ders kitabı, ilgili öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları ile birlikte incelenmiştir. Bu sonuç, Hayat Bilgisi ders kitaplarının %50'sine ulaşıldığını göstermektedir.

Bu kitaplar şunlardır:

Aldal, H. ve ark. (2009). *İlköğretim hayat bilgisi 1-3 ders kitabı*. Ankara: Okyay Yayıncılık.

Atlıhan, A. ve ark. (2005). *İlköğretim hayat bilgisi 3 ders kitabı*. İstanbul: MEB Yayınları.

Gündoğan, E. ve ark. (2008). *İlköğretim hayat bilgisi 2 ders kitabı*. Ankara: Bilim ve Kültür Yayınları.

Karabıyık, E. Ü. (2005). *İlköğretim hayat bilgisi 1-2-3 ders kitabı*. Ankara: Evren Yayıncılık

Özdemir, A., Yıldız, M. (2008). *İlköğretim hayat bilgisi 2 ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.

Toker, M., Çelik, Y. D. (2009). *İlköğretim hayat bilgisi 2-3 ders kitabı*. İstanbul: Batu Yayıncılık.

Uysal, S., Elbistan, F. (2005). *İlköğretim hayat bilgisi 1 ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.

Bu çalışmada sınırlılıklar nedeniyle, örnek olayın yeni Hayat Bilgisi ders kitaplarında ne sıklıkla kullandığı irdelenecektir. Ders kitaplarının incelenmesi ve karşılaştırılması sürecinde İçerik Analizi uygulanmıştır. Bu çerçevede ders kitapları belirlenen ölçütler doğrultusunda incelenmiş, benzeşen ve farklılaşan noktalar örnekler aracılığıyla belirtilmiştir.

Araştırmanın görüşmeyle ilgili çalışma grubunu İstanbul ilinin Avrupa yakasındaki Bayrampaşa ilçesinde yer alan resmi ilköğretim okullarından 1., 2. ve 3. sınıf okutmakta olan gönüllülük esasına göre belirlenen 65 öğretmen oluşturmaktadır. Bu anlamda çalışma grubunun İstanbul ilinin Bayrampaşa ilçesinden belirlenmesinde “Kolay ulaşılabilir çalışma grubu” yöntemi kullanılmıştır. Görüşülen öğretmenlerin 21’ini 1. sınıf, 21’ini 2. sınıf ve 23’ünü 3. sınıf öğretmenleri ve bu öğretmenlerin 33’ünü erkek ve 32’sini kadın öğretmenler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışma grubunda yer alan 65 öğretmenle yapılan görüşmede, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşmeler sırasında sorulara verilen yanıtların açılması ve ayrıntılara inilmesinden dolayı bir görüşmeciden bir soru için birkaç farklı kategoriye dahil edilebilecek cevaplar elde edilmiştir. Bazı cevaplar birden fazla kategori için kodlandığından dolayı tablolarda verilen cevap sayısı 65’i geçmektedir. Görüşmelerde öğretmenlerden alınan izin doğrultusunda ses kayıt cihazı kullanılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Görüşme analizlerinde elde edilen nitel veriler sayısallaştırılarak değerlendirilmiştir. Görüşmeler için yapılan ses kayıtları analiz edilerek, görüşme yoluyla elde edilen nitel veriler, oluşturulan kategorilere göre sınıflandırılıp incelenmiştir. Görüşme formunu oluşturan sorulardan elde edilen verilere, nitel araştırmalarda kullanılan veri çözümleme yöntemlerinden içerik analizi yapılarak verilen cevaplar kodlanmıştır (Yıldırım, Şimşek, 2004). Kodlama yapıldıktan sonra veriler sınıflanmış ve kullanılan ortak ifadeler tespit edilerek madde haline getirilmiştir. Bunun ardından söz konusu sınıflandırma sistemi kullanılarak bir kez de ikinci bir araştırmacı (“inter-coder” ya da “inter-rader reability) tarafından kodlanmıştır. Güvenirlilik= Uzlaşma Sayısı/Uzlaşma Sayısı + Uzlaşmama Sayısı formülü kullanılarak iki kodlama arasındaki tutarlılık 0,90 olarak bulunmuştur. Tutarlılığın yüksek oluşu nitel analizin iç güvenilirliğini ortaya koymuştur. Görüşme kâğıtları bu kodlamaya göre tekrar değerlendirilerek öğretmenlerin kullandıkları ifadeler tablodaki ifadelerle eşleştirilmiştir. Böylece verilen cevapların frekansları kaydedilerek veriler nicel forma dönüştürülmüştür.

BULGULAR

Amaç 1: Hayat Bilgisi Ders Kitapları Örnek Olayların Sayısı Açısından Farklılıklar Göstermekte midir?

Bu noktada Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan örnek olaylar iki kategoriye ayrılmıştır. Bunlar görsel ve yazılı örnek olaylar olarak belirtilmiştir. Böylece Hayat Bilgisi ders kitaplarının örnek olay yönteminin kullanımına etkililiği araştırılmış olacaktır. Aşağıda tabloda Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitaplarında bulunan örnek olayların sayısı karşılaştırmalı olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitaplarındaki Örnek Olay Sayısı

	Aldal ve ark. (2009)	Karabiyik (2005)	Uysal – Elbistan (2005)	Örnek Olay Sayısı Toplam/Kitap Sayısı
Görsel örnek olay	36	31	30	32,2
Yazılı Örnek Olay	2	3	2	2,3
Toplam Örnek Olay Sayısı	38	34	32	34,6
Toplam Konu Sayısı	75	91	84	83,3
Toplam Örnek Olay Sayısı/ Toplam Konu Sayısı	%50,6	%37,3	%38	%41,5

Tablo 1’de Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitaplarında yer alan örnek olay çeşitleri ve sayıları verilmiştir. Buna göre Hayat Bilgisi 1. Sınıf ders kitaplarında yer alan konulara düşen ortalama örnek olay sayısının %41,5 olduğu görülmektedir. Kitap başına düşen oranlar incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitaplarında bulunan görsel örnek olayların sayısının, yazılı örnek olayların sayısından oldukça fazla olduğunu göstermiştir. Bunun nedeni 1. sınıf öğrencilerinin okuma yazma bilmemesi ve dikkat sürelerinin az olmasıdır. Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitaplarında görsel örnek olayların sayısının fazla olması öğrencilerin dikkatini çekme, görsel olayları yorumlama becerisi kazanmasına sebep olmaktadır. Aşağıdaki tabloda Hayat Bilgisi 2. sınıf ders kitaplarındaki örnek olayların sayısına yer verilmiştir;

Tablo 2. Hayat Bilgisi 2. Sınıf Ders Kitaplarındaki Örnek Olay Sayısı

	Gündoğan ve ark. (2008)	Karabiyik (2005)	Özdemir ve Yıldız (2005)	Toker ve Çelik (2009)	Örnek Olay Sayısı Toplamı /Kitap Sayısı
Görsel örnek olay	5	32	5	13	13,8
Yazılı örnek olay	44	26	38	36	36,0
Toplam Örnek Olay Sayısı	49	58	43	49	49,8
Toplam Konu Sayısı	85	74	82	88	82,3
Toplam Örnek Olay Sayısı/ Toplam Konu Sayısı Oranı	%57,6	%78,4	%52,4	%55,7	%60,5

Tablo 2’de Hayat Bilgisi 2. sınıf ders kitaplarında yer alan örnek olay çeşitleri ve sayıları verilmiştir. Buna göre 2004 Programı’na göre hazırlanmış Hayat Bilgisi 2. Sınıf ders kitaplarında yer alan konulara düşen ortalama örnek olay sayısının % 60,5 olduğu görülmektedir. Konulara düşen ortalama örnek olay sayısı incelendiğinde, ders kitaplarındaki konuların yarısından fazlasının örnek olaylarla sunulmuş olduğu ortaya çıkmıştır. İncelenen kitap başına düşen ortalama “Görsel örnek olay” sayısının 13,8, “Yazılı örnek olay” sayısının ise 36,0 olduğu tespit edilmiştir. Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitaplarındaki örnek olayların sayısına ise Tablo 3’de yer verilmiştir;

Tablo 3. Hayat Bilgisi 3. Sınıf Ders Kitaplarındaki Örnek Olay Sayısı

	Aldat ve ark. (2009)	Atlıhan ve ark. (2005)	Karabıyık (2005)	Toker ve Çelik (2006)	Örnek Olay Sayısı Toplamı /Kitap Sayısı
Görsel örnek olay	21	13	12	3	12,3
Yazılı örnek olay	7	54	12	55	32,0
Toplam Örnek Olay Sayısı	28	67	24	58	45,8
Toplam Konu Sayısı	80	107	54	110	87,8
Toplam Örnek Olay Sayısı/ Toplam Konu Sayısı Oranı	%35,0	%62,6	%52,4	%52,7	%48,7

Tablo 3’de Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitaplarında yer alan örnek olay çeşitleri ve sayıları verilmiştir. Buna göre Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitaplarında yer alan konulara düşen ortalama örnek olay sayısının %48,7 olduğu görülmektedir. Konulara düşen ortalama örnek olay sayısı incelendiğinde, ders kitaplarındaki konuların yarısına yakınına örnek olaylarla sunulduğu belirlenmiştir. İncelenen kitap başına düşen ortalama “Yazılı örnek olay” sayısının 32,0, “Görsel örnek olay” sayısının 12,3 olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda verilen Tablo 4’te Hayat Bilgisi 1., 2. ve 3. sınıf ders kitaplarındaki örnek olayların sayıları karşılaştırılmalı olarak verilecektir;

Tablo 4. Hayat Bilgisi 1., 2. ve 3. Sınıf Kitaplarındaki Örnek Olay Sayısı

	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
	Örnek Olay Sayısı Toplamı	Örnek Olay Sayısı Toplamı	Örnek Olay Sayısı Toplamı
	Kitap Sayısı	Kitap Sayısı	Kitap Sayısı
Görsel örnek olay	32,3	13,8	12,3
Yazılı örnek olay	2,3	36,0	32,0
Toplam Örnek Olay Sayısı	34,6	49,8	34,3
Toplam Konu Sayısı	83,3	82,3	87,8
Toplam Örnek Olay Sayısı/ Toplam Konu Sayısı Oranı	%41,5	%60,5	%48,7
Genel Ortalama		%50,2	

Tablo 1-2-3’de sınıf düzeylerine göre Hayat Bilgisi ders kitaplarında belirlenen örnek olay sayıları Tablo 4’de karşılaştırılmalı olarak sunulmuştur. Tabloya göre, görsel ve yazılı örnek olayların sayısında 1. sınıf ders kitaplarıyla 2. ve 3. sınıf ders kitapları arasında farklılık göze çarparken, 2. ve 3. sınıf ders kitaplarında benzerlikler göze çarpmaktadır. Tabloda konulara düşen örnek olay sayıları incelendiğinde, %60,5 ile en çok 2. sınıfların ders kitaplarında örnek olayların olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunu %48,7 ile 3. sınıflar izlemektedir. 1. sınıflarda ise konulara düşen örnek olay %41,5 olduğu görülmektedir. Üç sınıfta ortalama konulara düşen örnek olay sayısının %50,2 olduğu belirlenmiştir. Bu da Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki konuların ortalama yarısının örnek olay olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Amaç 2: Öğretmenlerin Örnek Olay Yönteminin Kullanımını Eski ve Yeni Program Açısından Karşılaştırdıklarındaki Görüşleri Farklılıklar Göstermekte midir?

Öğretmenlerin eski ve yeni programı, örnek olay yönteminin kullanımı açısından karşılaştırdıkları açık uçlu soruya verdikleri yanıtlara ilişkin veriler aşağıda Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Öğretmenlerin Örnek Olay Yönteminin Kullanımını Eski ve Yeni Program Açısından Karşılaştırdıklarındaki Görüşleri

Görüşleri	f
	Yeni Program
Örnek olay yöntemi daha çok kullanılmakta	25
Öğrenciyi aktif kılmakta	12
Eski ve yeni programda bu yöntemi kullanmak öğretmene bağlı kalmakta	9
Çocukların hayatıyla ilgili bilgi örnek olaylarla verilmekte	7
Öğrencinin kendini ifade yeteneği gelişmekte	5
Kılavuz kitaplarda örnek olay metinler hazır verilmekte/Çocuk bilgiyi kendi ortamında bulmakta/Bilgi yükünü geride bırakmak/Çocuğu sosyalleştirmekte	2’şer kez
Örnek olayın uygulanmasının daha kolay olmakta/Öğretmen geri planda kalmakta/Öğretmen açısından yorucu olmakta	1’er kez
Toplam	69
	Eski Program
Öğretmen ön planda, her şeyi öğretmen yapıyor ve çocuk pasif kalıyordu	15
Örnek olay yöntemi daha az kullanılıyordu/kullanılmıyordu	11
Bilgiye dayalı metinlere ağırlık veriliyordu	9
Öğrenci kendini ifade etmektен yoksun kalıyordu	4
Grup/küme çalışması yaparak konuları daha iyi öğrenmeleri sağlanıyordu	2
Öğrencilerin özgüvenleri düşük oluyordu/Konular hayatı yansıtmıyordu	1’er kez
Toplam	43
Genel Toplam	112

Yeni programda örnek olay yönteminin kullanımı konusunda görüş bildiren öğretmenlerin 25’i “Örnek olay yönteminin daha çok kullanıldığını”, 12’si “Öğrenciyi aktif kıldığımı”, 7’si “Çocukların hayatıyla ilgili bilginin örnek olaylarla verildiğini”, 5’i de “kendini ifade yeteneklerinin geliştiğini” altını çizmişlerdir. Eski programda, öğretmenin aktif öğrencinin pasif kaldığını ve özgüveninin düşük olduğunu belirten öğretmenin ifadesi aşağıdaki gibidir;

ÖGR15. Öğretmen merkezli programda çocuklar pasif durumda kalıyordu. Yani kendini ifade etme açısından yoksun kalıyordu. Özgüvenleri düşük oluyordu. Ama şimdi daha çok çocuklar aktif durumda olduğu için daha kendine yeten bir öğrenci görüyorum önceki okuttuğum sınıflara oranla. Daha iyi örnek olay yöntemi etken olabiliyor. Tek başına değil ama iyi bir seviyede.

Eski programda “Bilgiye dayalı metinlere ağırlık verildiği” konusunda görüş bildiren öğretmenlerden ÖGR60’ın bilginin fazla olması nedeniyle bu yöntemin kullanımına zaman ayrılmadığı konusundaki görüşleri aşağıdaki gibidir;

ÖGR60. *Eski çok ağırdı. Çok fazla bilgi yüklemesi vardı kitaplarda. Onları yetiştirmeye çalışırken bu yönteme çok da fazla yer veremiyorduk. Çocuğun konuşmasına çok fazla zaman ayıramıyorduk. Ama şu anda konular gerçekten hafifletilmiş, günlük yaşamdan alınmış. Bu yöntem şu anda çok daha rahat ve kolay bir şekilde uygulanıyor.*

ÖGR60’ın ifadeleri incelendiğinde, yeni programda bilgilerin azaltılmasından ve bu programın öğrenci merkezli olmasından dolayı bu yöntemin daha kolay uygulandığı anlaşılmıştır. Eski ve yeni programda örnek olay yönteminin kullanımı konusunda görüş bildiren öğretmenlerden 9’u “Eski ve yeni programda bu yöntemi kullanmanın öğretmene bağlı kaldığını” ifade etmiştir. Bu öğretmenler, öğrencilerine kazanımları vermek için programda ifade edilen yöntemlerden en iyi yöntemin/yöntemlerin belirlenmesi ve uygulanmasını kendisinin görevi olduğunu düşünmektedir. Bu konuda görüşünü bildiren öğretmenlerin ifadeleri aşağıdaki gibidir;

ÖGR6. *Eski programda da vardı bu yöntem ama dediğim gibi her şeyi öğretmen kullanmıyordu. Bu öğretmenin eğitimine bağlı bir şey idi. Öğretmen kullandığı yöntem ve teknikleri kendisi belirliyordu. Ama şimdi bize kılavuz kitapta hazır veriliyor; hazır sunuluyor diyelim. O zaman da Hayat Bilgisi dersini öğrenciye soru sorarak giriyorduk veya bir şey anlatarak giriyorduk. İlginç bir şey söylüyorduk. Bunun üzerine kuruyorduk dersi yani hemen hemen aynı ama dediğim gibi şimdi bir sisteme bağlandı. Olay o zaman öğretmene bağlıydı.*

ÖGR6 yeni programda kullanılacak yöntemim kılavuz kitaplarda belirtildiği, eski programda yöntemlerin kullanımının öğretmenin eğitimine bağlı olduğu ve yöntemin kullanımına öğretmenin kendisinin karar verdiğini belirtmiştir. ÖGR6 bu yöntemin kullanımının eski ve yeni programda öğretmene bağlı olduğu konusunda görüş birliğine varmışlardır. Bu öğretmenlerin görüşünü destekleyen ÖGR48’in ifadesi aşağıdaki gibidir;

ÖGR48. *Eski programda çok azdı. Biraz öğretmenin becerisine kalıyordu bu. Örnek olay geçiliyor; test çözmek için bunlar atlanıyordu. Aslında test çözmek için insanlar eski programdan getirdiği alışkanlığını devam ettiriyor. Bana çocuk test çözmesin bir derste üç beş kelime söylesin konuyla ilgili. Eski programa göre iyi diyebilirim. Daha çok yani.*

Yukarıdaki öğretmenin ifadesi incelendiğinde, öğretmenlerin eski programda test çözdürmek uğruna bu yöntemin kullanımına yer vermediğini, yeni programında bile öğretmenlerin eskiden kalma alışkanlıklarını devam ettirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu yüzden eski ve yeni programda da olsa bu yöntemin kullanımının öğretmenin becerisine bağlı kaldığı ortaya çıkmaktadır. Eski programda anlatım yöntemi ve soru-cevap tekniğine ağırlık verildiğini, şimdiki programda öğrencilerin yaşantılarındaki örnek olaylardan yola çıkarak yani örnek olay yöntemi kullanılarak dersin işlendiğini belirten öğretmenin ifadesi aşağıdaki gibidir;

ÖGR26. *Eski programda tahtaya çıkıyorduk. Sigaranın zararları nelerdir? Anlatıyorduk, yazdırıyorduk. Şimdi yapmıyoruz. Şimdi sigaradan hasta olan yakınlarımız var mı? İşte öğretmenim babamın parmağı kesildi. Şu hasta oldu. Bu hasta oldu. Neden olmuş? İşte çok sigara içmiş gibi konularla bağlantı kuruyoruz.*

Örnek olay yöntemiyle, öğrencilere gerçek hayatta karşılaşılan problemlerin sınıf ortamında sebep-sonuç ilişkisine göre inceleyerek çözümlenmesi yoluna gidilerek, öğrencilerin yeterliklerini oluşturmak ve benzer durumlar karşısında etkin çözümler üretmelerine yardımcı olmak amaçlanır (Taşdemir, 2007, 167). Nitekim 2004 yılı Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda da, "öğrenciler sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırılmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sağlanmalıdır". (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) denilmiştir. Eski ve yeni programda örnek olay yönteminin kullanımını karşılaştıran 65 öğretmenden yeni programla ilgili daha çok olumlu ifadelerden oluşan 69, eski programla ilgili ise daha çok olumsuz ifadelerden oluşan 43 görüş alınmıştır. Öğretmenlerin araştırma sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, yeni programın örnek olay yönteminin kullanımına daha çok zemin hazırladığı ortaya çıkmaktadır.

Amaç 3: Öğretmenlerin Örnek Olay Yönteminin Kullanımını Eski/Yeni Ders Kitapları Açısından Karşılaştırdıklarındaki Görüşleri Nelerdir?

Öğretmenlerin eski/yeni ders kitaplarını örnek olay yönteminin kullanımı açısından karşılaştırdıkları soruya ilişkin veriler Tablo 6'dadır.

Tablo 6. Öğretmenlerin Örnek Olayın Kullanımını Eski/Yeni Ders Kitapları Açısından Karşılaştırdıklarındaki Görüşleri

Olumlu Görüşler (Yeni Ders Kitapları)	f
	Yeni Program
Örnek olaylar daha çok yer almakta	25
Öğrenciler olayları yaşayarak öğrenmekte	12
Bilgi, örnek olayların içinde yer almakta	9
Çocukların örnek olaylardaki sorularla düşünmesi sağlanmakta/Konular kez bilgiyi oluşturmaya yönelik olmakta/Kılavuz kitaplarda örnek olaylar yer almakta/Öğrencinin kendini ifade etmesini geliştirmekte/Konular hikayelerle anlatılmakta	2'şer kez
Kitabın bütünü, örnek olayın uygulanmasını gerekli kılmakta/Çocuğa olayla ilgili yorum yaptırma imkânı sağlamakta/	1'er kez
Örnek olaylar resimlendirme ile anlatılmakta/Öğrencilerin grupla çalışmasını sağlamakta/Öğrencilerin özgüveni gelişmekte	
Toplam	52
	Eski Program
Olumsuz Görüşler (Yeni Ders Kitapları)	
Öğrenci, öğretmen olmadan kitaptan bir şey öğrenememekte	3
Öğretmenin plansızlığından dolayı uygulamada problemler çıkmakta/Çocuk soruları sadece örnek olayla yanıtlanamamakta/Örnek olaylar farklı kültürlerden seçilmemekte/Çocuk nereden ne çıkaracağını bilmemekte/Konularda soyut şeyler olmakta/Çocuklara masal gibi gelmekte	1'er kez
Toplam	9
	f
Görüşler (Eski Ders Kitapları)	
Bilgiyi olduğu gibi aktarmaya yönelik olaylar vardı	14
Metin içinde direkt cevabını bulabileceği sorular oluyordu/Çocuğa olayları yaşatma söz konusu değildi/Örnek olay yöntemine yer verilmiyordu/Metin olarak pek bir fark görmüyorum/Metinler ve sorulardan oluşuyordu/Örnek olay azdı ya da yoktu	2'şer kez
Toplam	26
Genel Toplam	87

Yeni ders kitaplarında örnek olay yönteminin kullanımına olumlu yönde cevap veren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, 19'u "Örnek olayların daha çok yer aldığını", 7'si "Öğrencilerin olayları yaşayarak öğrendiğini", 4'ü "Bilginin örnek olayların içinde yer aldığını" ifade etmişlerdir. Yeni ders kitaplarında öğrencilerin öğretmenin anlatımına gerek duymadan örnek olaylar aracılığıyla bilgiye ulaştığını belirten öğretmenin ifadesi aşağıdaki gibidir;

ÖGR59. Yeni ders kitaplarında daha çok örnek olay olduğu için öğrencinin ilgisi derse daha çok oluyor. Bilgiler örnek olayların içine yerleştirilmiş. Eski ders kitaplarında bilgiler direkt vardı. Öğretmen anlatacak bu böyledir. Yeni ders kitaplarında öğretmen anlatmasa bile örnek olaydan görsel olsun yazılı olsun öğrenci oradan çekip alabiliyor.

Yeni ders kitaplarında örnek olay yönteminin kullanımına olumsuz yönde cevap veren öğretmenlerin 3'ü "Öğrencinin öğretmen olmadan kitaptan bir şey öğrenemediğini", 1'i "Örnek olayların farklı kültürlerden seçilmediğini", 1'i "Konularda soyut şeyler olduğunu", 1'i "Çocuklara masal gibi geldiğini" ifade etmişlerdir. Eski ders kitaplarında örnek olay yönteminin kullanımı konusunda görüş bildiren 26 öğretmenden, 14'ü "Bilgiyi olduğu gibi aktarmaya yönelik olayların olduğunu", 2'si "Çocuğa olayları yaşatmanın söz konusu olmadığını", 2'si "Örnek olayların az olduğunu" dile getirmiştir. Öğretmenlerin 2'si ise "Metinler arasında bir fark olmadığı" konusunda görüş bildirmiştir. Eski ders kitaplarında bilgiyi doğrudan verildiğini ifade eden öğretmenlerin görüşleri aşağıdaki gibidir;

ÖGR21. *Eski kitaplar daha çok bilgiye dayalı. Bilgiyi olduğu gibi öğrenciye aktarmaya yönelik olaylardı. Burada örnek olayı çocukların düşünmesini de sağlıyorsunuz. Bu konuda kafa yormalarını, kendilerini konuya vermelerini sağlıyorsunuz.*

Eski ve yeni ders kitaplarında örnek olay yönteminin kullanımının programa bağlı olduğunu bu yüzden eski ders kitapları eski programa, yeni ders kitaplarının da yeni programa göre hazırlandığından yöntemlerin kullanımı da programa göre belirlenmektedir diye görüş bildiren ÖGR63'ün ifadesi aşağıdaki gibidir;

ÖGR63. *Eski ders kitapları da eski programa göre hazırlandığı için o programın ruhunu taşımak zorundaydı ve yöntemler de ona göre belirleniyordu. Yeni ders kitapları da yeni programın ruhuna uygun hazırlandı. Dolayısıyla örnek olay yöntemi de ağırlık kazandı.*

Eski ve yeni ders kitaplarında örnek olay yönteminin kullanımının ÖGR63 programa bağlı olduğunu düşünürken, ÖGR47 ise öğretmene bağlı olduğunu düşünmektedir. ÖGR47'in bu konudaki ifadesi şu şekildedir;

ÖGR47. *Eski kitaplarda öğretmen yer veriyordu. Öğrencinin örnek olaya yer vermesine izin verilmiyordu. Yenisinde tamamen öğrenci.*

Sonuç olarak, 65 öğretmen eski ve yeni ders kitaplarında örnek olay yönteminin kullanımı noktasında yeni ders kitaplarıyla ilgili 52 olumlu, 9 olumsuz ve eski ders kitaplarıyla ilgili olarak ise çoğu olumsuz olmak üzere 26 görüş olmak üzere toplam 87 görüş bildirmiştir. Öğretmenler, eski ders kitaplarında bilgilendirici metinlerin yer aldığını ve yeni ders kitaplarında ise bilginin örnek olaylar aracılığıyla sunulduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle yeni ders kitaplarının, eski ders kitaplarına göre örnek olay yönteminin kullanımına daha çok imkân sağladığı ortaya çıkmıştır.

Amaç 4: Öğretmenlere Göre Örnek Olay Yöntemini Sınıfta Kullanılmasının Amaçları Nelerdir?

Öğretmenlerle yapılan görüşmede, örnek olay yöntemi sınıfta kullanılmasının amaçları noktasındaki görüşleri hakkında sorulan açık uçlu soruya verdikleri yanıtlara ilişkin veriler aşağıda Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Örnek Olay Yöntemini Sınıfta Kullanılmasının Amaçları Noktasında Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f
Çocukların günlük yaşantılarıyla dersi bağdaştırmak	17
Akıllarında daha kalıcı olmasını sağlamak	13
Kendi hayatımızdan, onların hayatlarından örnekler/kesitler vermek	12
Anlayarak öğrenmeyi sağlamak	11
Öğrencileri sorunlarla birebir karşı karşıya getirip, onların sorunları çözmeye çalışmasını sağlamak	10
Çocukların derse katılımını sağlamak	8
Çocukların gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri problemleri drama yoluyla anlatmasını sağlamak/Çocuğun kendisini olayın içinde hissetmesini sağlamak/Olayları somutlaştırmak	7'şer kez
Yaparak yaşayarak öğrenmeye yönlendirmek	6
Derse motive etmek	5
Çocuğun başarılı olmasını sağlamak/Gözleyerek öğrenmeyi sağlamak/ Öğrencilerin dikkatini çekmek/Öğrencinin zihninde istediğimiz davranışı daha kolay yaratmak/Davranışların kullanılabilirliğinin artmasını sağlamak	3'er kez
Öğrencilere rahat bir şekilde soru sorma ve cevaplama olanağı sağlamak/ Kendi fikir ve düşüncelerinin, merak ve ilgilerinin artmasını sağlamak/ Konuları ayrıntılı bir şekilde sunmak/Çocukları daha iyi bilgilendirmek	2'şer kez
Dikkat dağınıklığı olan öğrencilerin dikkatini çekmek/Öğrencinin kendisini ifade etmesini sağlamak/Çocuğun bilinçli davranmasını sağlamak/Çocuğun sosyalleşmesini sağlamak/Konuya daha iyi giriş yapmak/Yaratıcılık ruhunu geliştirmek/Konuları pekiştirmek	1'er kez
Genel Toplam	129

Tablo 7'ye göre öğretmenler örnek olay yöntemini sınıfta kullanılmasının amacı/ amaçları olarak aşağıdaki görüşleri belirtmişlerdir. Bu öğretmenlerden 17'si "Çocukların günlük yaşantılarıyla dersi bağdaştırmak", 13'ü "Akıllarında daha kalıcı olmasını sağlamak", 12'si "Kendi hayatımızdan, onların hayatlarından örnekler/kesitler vermek", 11'i "Anlayarak öğrenmeyi sağlamak", 10'u "Öğrencileri sorunlarla birebir karşı karşıya getirip, onların sorunları çözmeye çalışmasını sağlamak" olarak belirtmiştir.

Öğretmenlerin çoğunluğu örnek olay yönteminin amacının çocuğun günlük yaşantısıyla dersi bağdaştırmak ve öğrencilerde kalıcı öğrenmenin yolunu açtığı ifade etmiştir. Böylece bu yöntem kullanıldığında öğrencilerin hayata hazırlanması kolaylaşacak ve Hayat Bilgisi dersi öğrenciyi hayata hazırlama amacına ulaşmış olacaktır. Öğrencilerin gerçek yaşamla bağının kurulması için öğrenme ortamındaki örnek olayların içinde öğrencinin kendisinin bulması gerektiği konusunda görüş bildiren öğretmenin ifadesi aşağıdaki gibidir;

ÖGR28. Öğrencinin olayın içine girmesi o olayda kendini hissetmesi ve daha canlı istekli dinlemesine sebep olabilir ve bu şekilde daha iyi öğrenmesini amaçlamış olabilir.

Örnek olay yönteminin amaçları arasında dersin akılda kalıcılığını sağladığını ifade eden öğretmenlerden ÖGR6, bu yöntem ile istenilen davranışların daha kolay oluşturulduğunu da belirten ifadesi aşağıdaki gibidir;

ÖGR6. *Sınıfta şöyle öğrencinin kafasında biz istediğimiz davranışı daha kolay yaratabiliyoruz yani bir dersi anlatım yoluyla anlatmaktan ziyade örnek olay yöntemiyle anlatınca öğrencinin kafasına bir kazık gibi çakılıyor. O konu daha kolay anlama sağlıyor.*

Öğretmenlerden ÖGR10 da, dersin öğrencilerin kendi yaşantılarıyla ilişkilendirildiği zaman akılda kalıcılığı sağladığını belirtmesi aşağıdaki ifadesinden anlaşılmaktadır. ÖGR6'nın yukarıdaki ifadesiyle ÖGR10 ve ÖGR31'in aşağıdaki ifadesi benzerlik göstermekte ancak ÖGR31 farklı bir boyuta da dikkat çekmektedir.

ÖGR10. *Çocukların yaşadığı örneklerde daha akılda kalıcı olması onları kendi yaşantılarıyla ilişkilendirmeleri olabilir.*

ÖGR31. *Çocuklara daha iyi kavratmasını sağlıyor ama 40 kişilik, 50 kişilik ve 60 kişilik sınıflarda bu çok etkin olmuyor.*

Yukarıda görüşünü bildiren ÖGR31'e göre bu yöntemle olayların daha iyi kavranmasına rağmen bunun ancak kalabalık olmayan sınıflarda mümkün olabileceğini dile getirmiştir. Örnek olay incelemesi, yaşamda karşılaşılmış ya da karşılaşımla olasılığı bulunan sorun niteliğindeki olaylara, öğrencilerin katılımı ile çözüm yolları bulma temeline dayanır (Gözütok, 2006, 267). Aşağıda örnek olay yönteminin amaçları konusunda görüşünü belirten öğretmenin sözleri Gözütok'un bu ifadesi ile desteklenmektedir. Bunun yanı sıra bu öğretmenin, örnek olay yönteminin amacının “öğrenci merkezli olması” konusunda görüşünü belirtmesi 2004 yılı Hayat Bilgisi programıyla uyumunu göstermektedir. Bu öğretmenin ifadesine aşağıda yer verilmiştir;

ÖGR16. *Öğrenci merkezli olması öğrencilerin sorunlarla birebir karşı karşıya sorunları çözmeye çalışması*

Bir olayı/konuyu örnek olay ile işlemek veya konuyu örneklendirerek anlatmak birbirinden farklı ifadelerdir. Bu konuda “Örnek olay yöntemi, bir konunun açıklanması ya da daha iyi anlaşılması amacıyla sınıfta kullanılan örnek uygulamalar ve açıklamalı olaylarla karıştırılmamalıdır. Örnek uygulamalar ve açıklamalı olaylarda öğretmen, konuyu açıklayıp çözümü öğrencilere sunabilmektedir. Örnek olay yönteminde ise, örnek olaydaki sorunla ilgili olarak çözüm yolları hakkında görüşünü hiç belirtmeyip öğrencilerin görüşlerinin her birini dinleyerek ortak çözümü bulmalarında yardımcı olmaktadır” (Karakoç, 1993, 16-17'den aktaran, Şimşek, 2005, 18-19). Bu bağlamda örnek olay ile konuyu örneklendirerek anlatma öğretmenler tarafından karıştırılabilmektedir.

Bu yöntemle öğrencilere gerçek hayatta karşılaşılan problemlerin sınıf ortamında sebep-sonuç ilişkisine göre inceleyerek çözümlenmesi yoluna gidilerek, öğrencilerin yeterliklerini oluşturmak ve benzer durumlar karşısında etkin çözümler üretmelerine

yardımcı olmak amaçlanır (Taşdemir, 2007, 167). Taşdemir'in bu cümleleri ÖGR18 ifadesi ile destek bulmaktadır.

ÖGR18. *Örnek olay yöntemini sınıfta kullanmamızın amaçlarının bir tanesi çocukları olayın içine sokmak ve çocukların olaylar karşısında vereceği tepkileri veya olayları problemleri nasıl çözüyorlar bu şekilde çocukları daha yaparak yaşayarak öğrenmeye yönlendirmektir.*

Öğrencilerin örnek olaylardaki sorunları çözmek için ortaya konan çözümleri gerçek hayatında uygulaması da bu yöntemin amaçları arasında olduğunu belirten ÖGR45'nin ifadesi aşağıdaki gibidir;

ÖGR45. *Bunun bir yöntem olduğunu gerçek hayatta da olsa bu örnek olaydan yola çıkarak bazı soruları sorarak kendi problemlerimizi çözebilmek. Karşılaştığımız problemlerin çözümünde örnek olay yöntemini kullanabilmek bence bu yani.*

Örnek olay yöntemi de öğrencileri günlük hayata yaklaştıran bir yöntem olduğuna göre bu yöntemin kullanımının artması öğrencinin öğrenmesine katkıda bulunacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde 129 görüş ortaya çıkmıştır. Öğretmenlere göre, bu yönteminin sınıfta kullanılması öğrencinin yaşantısıyla dersi ilişkilendirmesine, öğrencinin anlamasına ve kalıcı öğrenmesine katkıda bulunmaktadır.

Amaç 5: Öğretmenlerin Örnek Olayın Öğrencilerin Beceri ve Değer Gelişimine Katkısı İle İlgili Görüşleri Farklılıklar Göstermekte midir?

Öğretmenlerin görüşmede kendilerine sorulan ve örnek olay yönteminin öğrencilerin beceri ve değer gelişimine katkısı ile ilgili açık uçlu soruya verdikleri yanıtlara ilişkin veriler aşağıda Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Öğretmenlerin Örnek Olayın Öğrencilerin Beceri ve Değer Gelişimine Katkısı İle İlgili Görüşleri

Görüşler	f
Kendini ifade edebilme becerisi gelişmekte	20
Çocuk yaparak yaşayarak öğrenmekte	9
Bir davranışın yapılıp yapılmayacağına karar verme becerisi gelişmekte	8
Çocuğu etkin kılmakta	8
El becerisi gelişmekte	7
Problem çözme becerisi kazanmakta	5
Öğrenci kendini başkalarının yerine koyuyor ve başkalarının farkına varmakta/ Olayları yorumlama becerileri gelişmekte/ Kavrama becerileri gelişmekte/Özgüveni gelişmekte	3'er kez
Kendi kendilerini kontrol edebilmekte/ Farklı düşünceleri ortaya çıkarmakta/Öğrenci soru sormayı öğrenmekte/ İletişim becerisi gelişmekte/ Kalıcılığı sağlamakta/ Yeteneklerinin farkına varmakta/ Araştırmaya yöneltmekte/ Öğrenci sosyalleşmekte	2'şer kez
Arkadaşlarıyla işbirliği yapma alışkanlığı kazanmakta/ Yardımlaşmayı, paylaşmayı öğrenmekte/ Rol yapma becerisi gelişmekte/ Dürüst olmakta/Sorumluluk almakta	1'er kez
Genel Toplam	90

Tablo 8'e göre öğretmenlerin örnek olay yönteminin öğrencilerin beceri ve değer gelişimine katkısı olduğunu belirten öğretmenlerin cevapları incelendiğinde, 20'si "Kendini ifade edebilme becerisinin geliştiğini", 9'u "Çocuğun yaparak yaşayarak öğrendiğini" 8'i "Bir davranışın yapılıp yapılmayacağına karar verme becerisinin geliştiğini", 8'i "Çocuğu etkin kıldığını", 7'si "El becerisinin geliştiğini" ifade etmiştir. ÖGR12'ye göre öğrencinin doğruyu kendisinin bulmasından dolayı becerisinin geliştiği konusundaki görüşleri aşağıdaki gibidir;

ÖGR12. Evet, mesela kendini ifade edebilme, doğruyu bulması daha kolay olur. Kendini bulabiliyor. Çünkü önceden siz doğruyu gösteriyordunuz bu sefer doğrunun olduğunu kendi düşünceleriyle ifade edebiliyor. Bakıyor şu değil bu değil arkadaşımın yaptığı yanlıştan dolayı ben de yanlış yapıyorum demek ki doğrusu bu şekilde, doğruyu bulma yöntemini kendisi öğreniyor.

ÖGR21 ise otokontrol üzerinde durmakta ve "Oto kontrol sistemi oluşturabiliyorlar. Kendi kendilerini kontrol edebiliyorlar. Bir davranışın yapılıp yapılmayacağını örnek olay yöntemiyle daha iyi kavriyorlar" demektedir. ÖGR21'in yukarıdaki ifadesine bakıldığında örnek olay yönteminin, öğrencilerde bir davranışın yapılıp yapılmayacağı konusunda karar verme becerilerini geliştirdiğini düşünmektedir. Öğrencilerin, öğrenmiş oldukları kavram ve ilkeleri gerçek yaşamdan alınmış problemlerde kullanmaları sonucunda eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirme olanağı bulacakları bir yöntemdir

(Diamentes, 2003 ve Sönmez, 2001, 283'den aktaran, Şimşek, 2005, 17). Bu tanım göz önüne alındığında ÖGR21'in ifadesi destek görmektedir. Bu yöntemin, öğrencilerin kendini bir başkasının yerine koymasını ve başkalarının varlığının farkına varmasını, onları olduğu gibi kabul etmesini sağladığını belirten öğretmenin ifadesi aşağıdaki gibidir;

ÖGR36. *Bu yöntem çocukların başkalarının farkına varmasına neden oluyor. Özellikle büyük kentlerde çocuğun bir başkasının kişiliğine, kimliğine, varlığına tahammül ve kabulü önemli.*

Örnek olay yöntemiyle öğrenci sosyal olayla bütünleşebilme olanağı bulabilecek ve içinde yer aldığı böylesi bir durumda neler düşünüp, neler hissedip, nasıl davranacağını muhasebesini yapabilecektir. Yine olaydaki kişinin hangi duygu ve düşünce ile öyle düşündüğü ve davrandığının sorgulanması da öğrenciye, olaydaki kişinin penceresinden bakma fırsatı verebilecektir (Kabapınar ve Baysal, 2004, 413).

Ahlâkî çözümleme boyutunda öğrenciden, olayda geçen kahramanların hareket ve davranışlarının etik açıdan doğru ya da yanlışlığın, nedenleri ile tartışılması istenmektedir (Kabapınar, 2009, 48). Öğrencilerin örnek olay yönteminin ahlaki çözümleme yapmalarını sağladığı konusunda görüş bildiren öğretmenlerin ifadeleri aşağıdaki gibidir;

ÖGR54. *Sorularla doğruya ulaşmasını çalışıyorsunuz. Bu da değer gelişimine kesinlikle katkı sağlayacaktır. "Yaptığı doğru mu, yanlış mı?" sorular, çoğunlukta. Verdiği cevaplarda çocuğun değer gelişimine katkı sağlıyor. En azından doğruyu yanlış daha net ayırt edebilir hale gelmeye başlıyor.*

Yukarıdaki öğretmenin ifadelerinden hareketle bu yöntem, öğrencilerde ahlaki yargı yeteneğinin gelişmesine de zemin hazırlayacaktır. Sonuç olarak öğretmenler örnek olay yönteminin beceri ve değer gelişimine katkısı noktasında 90 görüş belirtmişlerdir. Öğretmenler, bu yöntemin beceri ve değer gelişiminde öğrencilerin kendini ifade etme becerisine önemli bir katkı sağladığını düşünmektedirler.

TARTIŞMA

Amaç 1: 2004 Programı'na göre hazırlanmış Hayat Bilgisi ders kitaplarının örnek olayların sayısı açısından farklılıklar göstermekte midir?

2004 Programı'na göre hazırlanmış Hayat Bilgisi 1. Sınıf ders kitaplarında yer alan konulara düşen ortalama örnek olay sayısının %41,5 olarak bulunmuştur. Elde edilen bulgular Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitaplarında bulunan görsel örnek olayların sayısının, yazılı örnek olayların sayısından fazla olduğunu ortaya koymuştur. Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitaplarında görsel örnek olayların sayısının fazla olması öğrencilerin dikkatini çekme, görsel olayları yorumlama becerisi kazanmasına sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra yazılı örnek olayların sayısının Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitaplarında yok denecek kadar az olması bu sınıf düzeyindeki öğrencilerin okuma yazma bilmemesinden ve bu yaş grubu öğrencilerinin dikkat sürelerinin az olmasından kaynaklanabilmektedir. 2004 Programı'na göre hazırlanmış Hayat Bilgisi 2. sınıf ders kitaplarında yer alan konulara

düşen ortalama örnek olay sayısının % 60,5 olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre Hayat Bilgisi 2. sınıf ders kitaplarındaki konuların yarısından fazlasının örnek olaylarla sunulduğu anlaşılmaktadır.

2004 Programı'na göre hazırlanmış Hayat Bilgisi 3. Sınıf ders kitaplarında yer alan konulara düşen ortalama örnek olay sayısının % 48.7 olduğu görülmektedir. Konu başına düşen ortalama örnek olay sayısı incelendiğinde, ders kitaplarındaki konuların yarısına yakınının örnek olaylarla sunulduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan yapılan araştırmada üç sınıfta ortalama konulara düşen örnek olay sayısının % 50,2 olduğu belirlenmiştir. Bu da Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan konuların yarısının örnek olaylardan oluştuğunu göstermiştir. Böylece Hayat Bilgisi ders kitapları örnek olay yönteminin kullanımına önemli derecede katkı sağlamaktadır.

Amaç 2: Öğretmenlerin örnek olay yönteminin kullanımını eski/yeni program açısından karşılaştırdıklarındaki görüşleri farklılıklar göstermekte midir?

Bu araştırma sorusundan bulgu elde edilmek amacıyla yapılan görüşmelerde 69 tane yeni program ve 43 tane eski program hakkında görüş belirtilmiştir. Örnek olay yönteminin kullanımının yeni programda daha çok olduğu konusunda 25 kişi görüş belirtirken, 9 öğretmende örnek olay yönteminin kullanımının programa değil öğretmene bağlı olduğu konusunda görüş belirtmiştir. Öğretmenlerden yeni programda öğrencinin aktif olduğu, yaşantısıyla ilgili örnek olayların yer aldığı ve kendini ifade etme becerisinin geliştiği konusunda görüşler elde edilirken, eski programda ise öğrencinin pasif öğretmenin aktif olduğu, örnek olay yöntemine daha az yer verildiği, bilgi verici metinlerin ağırlık kazandığı ve öğrencilerin kendini ifade etme becerilerinin gelişmediği konusunda görüşler elde edilmiştir.

Amaç 3: Öğretmenlerin örnek olay yönteminin kullanımını eski ve yeni ders kitapları açısından karşılaştırdıklarındaki görüşleri nelerdir?

Yapılan görüşmelerden örnek olayların kullanımı konusunda yeni ders kitaplarıyla ilgili 52 olumlu ve 9 olumsuz görüş belirtilirken, eski ders kitaplarıyla ilgili 26 görüş elde edilmiştir. Yeni ders kitaplarında örnek olayların daha çok yer aldığı, bilginin örnek olayın içinde verildiği, örnek olaylardaki soruların düşünmeyi sağladığı şeklinde olumlu bulgulara rastlanırken, öğretmen olmadan kitaplardan bir şey öğrenilmediği noktasında olumsuz bulgular elde edilmiştir. Eski ders kitaplarının örnek olay yönteminin kullanımına pek imkân tanımadığı, bilgiyi doğrudan veren metinlerin olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Sonuç olarak yeni ders kitaplarında örnek olay yönteminin kullanımı konusunda olumlu görüşlerin sayısı çok olduğundan yeni kitapların örnek olay yönteminin kullanımına daha çok imkân sağladığı ortaya çıkmıştır.

Amaç 4: Öğretmenlere göre örnek olayın sınıfta kullanılmasının amaçları nelerdir?

Öğretmenler, örnek olay yönteminin sınıfta kullanılmasının amacı/amaçları

konusunda yapılan araştırmada 129 görüş elde edilmiştir. Bu görüşlerden hareketle örnek olay yönteminin amacı/amaçlarının çocukların günlük yaşantılarıyla dersi bağdaştırmak, akıllarında daha kalıcı olmasını sağlamak, kendi hayatımızdan, onların hayatlarından örnekler/kesitler vermek, anlayarak öğrenmeyi sağlamak, öğrencileri sorunlarla birebir karşı karşıya getirip, onların sorunları ozmeye çalışmasını sağlamak, öğrencilerin konuyu daha iyi kavramasını sağlamak, çocukların derse katılımını sağlamak, çocukların gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri problemleri drama yoluyla sunmasını sağlamak, çocuğun kendisini konunun, olayın içinde hissetmesini sağlamak, olayları somutlaştırmak, yaparak yaşayarak öğrenmeye yönlendirmek, derse motive etmek olduğu belirlenmiştir. Taşdemir (2007, s.167)'e göre bu yöntemle öğrencilere gerçek hayatta karşılaşılan problemlerin sınıf ortamında sebep-sonuç ilişkisine göre inceleyerek ozmlenmesi yoluna gidilerek, öğrencilerin yeterliklerini oluşturmak ve benzer durumlar karşısında etkin ozmler üretmelerine yardımcı olmak amaçlarıdır. Bu ifade ile bulgulardan elde edilen sonuçlar birbiriyle örtüşmektedir.

Amaç 5: Öğretmenlerin rnek olayın öğrencilerin beceri ve değer gelişimine katkısı ile ilgili görüşleri farklılıklar göstermekte midir?

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre örnek olay yönteminin beceri ve değer gelişimine katkısı noktasında öğretmenler 90 görüş belirtmiştir. Yapılan görüşmelerde kendini ifade edebilme becerisinin geliştiği, çocuğun yaparak yaşayarak öğrendiği, bir davranışın yapılıp yapılmayacağına karar verme becerisinin geliştiği, çocuğu etkin kıldığı bulguları elde edilmiştir. Lanna (1997'den aktaran, Şimşek, 2005, s.39) tarafından gerçekleştirilen ‘‘rnek Olay Yöntemini Kullanarak ğrenci Bakış Açısını Değiştirme’’ adlı bir araştırmada, örnek olay yönteminin genel ğretmen eğitiminde geçerliliği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, araştırma, 56 ğretmen adayının katılımıyla iki grup olarak gerçekleştirilmiştir. Bu gruplardan biri, farklı örnek olay özelliklerini analiz etmek için problem ozme stratejilerini kullanmıştır. Bu grup örnek olay özelliklerini analiz etmede problem ozme stratejilerini kullanmayan gruba göre % 40 daha başarılı olmuştur. Araştırmada stratejinin belirleyici faktör olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun için, problem ozme sonuçlarıyla problem özelliklerini belirleme arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Aralarında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. rnek olay yönteminin, örnek olayların sistematik olarak değiştiği ve ğretmen adaylarına bir örnek olaydan öğrendiklerini diğer örnek olaya aktarmasına rehberlik edecek stratejiler öğretildiğinde sınıftaki problem ozme becerilerini desteklediği görülmüştür. Bu durum ğretmen adaylarına bir problemlili öğrenmeyi farklı sayıdaki öğrencileri olan bir başka duruma aktarabilme eğitiminin verilebileceğini göstermiştir. Bu nedenle, ğretmen adaylarının eğitiminde bilgiyi transfer ederek öğrenme ve problem ozme için örnek olay yönteminden yararlanılması gerektiği belirtilmiştir. Bu araştırmanın sonuçları ile elde edilen bulguların rtştğu gözlenmiştir. Sonuç olarak bu yöntemin öğrencilerde kendini ifade etme, karar verme ve problem ozme becerilerinin geliştirdiği ortaya çıkmıştır.

KAYNAKLAR

- Aydın, M. Z. (2008). *Okulda ahlak eğitimi ve ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi yöntemi* (3. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ekici, G. (2004). *Gelişim ve öğrenme* (2.baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Kabapınar, Y. (2002). İlköğretim hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan ders kitapları ve öğretim materyalleri açısından Türkiye ve İngiltere örnekleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2 (1), 249-270.
- Kabapınar, Y. (2009). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (2. baskı). Ankara: Maya Akademi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim hayat bilgisi dersi (1, 2 ve 3. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Okutan, M. (2008). *Sınıf yönetiminde örnek olaylar* (3. baskı). Ankara: Öğreti.
- Şimşek, S. (2005). *Örnek olaya dayalı öğretimin ilköğretim hayat bilgisi dersinde akademik başarıya ve öğrenmede kalıcılığa etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taşdemir, M. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (1.basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.